

12^ο Επιστημονικό Συνέδριο της ERSA-GR
«Αστική και Περιφερειακή Ανάπτυξη: σύγχρονες προκλήσεις»

Ηλίας Μπεριάτος

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας-Τμήμα Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

**Η συγχώνευση των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών:
Μεταρρύθμιση η απορρύθμιση του συστήματος;**

1.Εισαγωγή

Η υπόθεση της προστασίας της φύσης, σε μια εποχή σημαντικών οικολογικών και περιβαλλοντικών εξελίξεων (κλιματική αλλαγή, ερημοποίηση, απώλεια βιοποικιλότητας κλπ) αλλά και σε μια περίοδο βαθείας οικονομικής -και όχι μόνον- κρίσης, συνιστά μια δικαιολογημένη αφορμή για σοβαρό προβληματισμό στην επιστημονική, κοινωνική και πολιτική αρένα, από το τοπικό και περιφερειακό έως και το παγκόσμιο επίπεδο. Πράγματι, το περιβάλλον, ως ένα σχετικά νέο πεδίο του επιστητού, ως ένα νέο πεδίο θεωρίας και πράξης, σκέψης και δράσης, επιδρά καταλυτικά τόσο στη φιλοσοφία της επιστήμης (νέες αντιλήψεις για την διεπιστημονικότητα) όσο και στους πολιτικούς θεσμούς και τις κοινωνικές πρακτικές.

Στο πλαίσιο αυτό η σχέση της χωροταξίας με το περιβάλλον καθώς και ο ρόλος του εξειδικευμένου περιβαλλοντικού -χωρικού σχεδιασμού πρέπει να ερευνηθεί εκ νέου προκειμένου να εντοπιστούν τα κατάλληλα εργαλεία και μέθοδοι ώστε να υπάρξει η μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα στη σημερινή συγκυρία. Κατά συνέπεια είναι αναγκαία μια κριτική διερεύνηση του νέου θεσμικού πλαισίου στην Ελλάδα γύρω από τα θέματα της ρύθμισης του χώρου, της προστασίας της φύσης και της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών (νόμος 3937/2011 για τη βιοποικιλότητα, νόμος για την θαλάσσια στρατηγική 3983/2011 κ.α.) τα οποία αποτελούν πεδίο επισταμένης μελέτης για τους επιστήμονες αλλά και την διοίκηση. Εξ ίσου απαραίτητη είναι και η διάγνωση των δυνατοτήτων και προοπτικών εφαρμογής των θεσμών αυτών σε συνδυασμό με την γενικότερη αναπτυξιακή πολιτική.

Το κρίσιμο ερώτημα που τίθεται σήμερα και επιχειρείται να απαντηθεί από την επιστημονική κοινότητα και την πολιτεία, είναι κατά πόσον σε εποχή οικονομικής κρίσης η προστασία του Φυσικού Περιβάλλοντος και ειδικότερα η διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών (ΠΠ) μπορεί να αποτελεί προτεραιότητα πολιτικής και με ποιο τρόπο μπορεί να στηρίξει την ανάπτυξη χωρίς να κάνει σημαντικές εκπτώσεις στην προστασία του περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό εξετάζεται εδώ ο ρόλος και η λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης (ΦΔ) των Προστατευόμενων Περιοχών που έχουν θεσπιστεί μέχρι σήμερα, σε σχέση και με την γενικότερη αναπτυξιακή, χωροταξική και περιβαλλοντική πολιτική.

2. Οι Προστατευόμενες περιοχές και η διαχείρισή τους

Οι προστατευόμενες περιοχές, ο οποίες αποτελούν πάνω από το ¼ περίπου της χερσαίου ελληνικού χώρου, είναι διαφορετικών μεγεθών και χωρικών κλιμάκων και είναι όλες ενταγμένες στο ευρωπαϊκό δίκτυο NATURA 2000. Με αφορμή τη δημιουργία του δικτύου αυτού, έγινε προσπάθεια να υπάρξει ένα συνεκτικό σύστημα ΠΠ και στην Ελλάδα, το οποίο όμως παρέμεινε μέχρι σήμερα ως καλή πρόθεση και προσπάθεια, αν κρίνει κανείς από το αποτέλεσμα της πολιτικής που ακολουθήθηκε. Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι η έννοια του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών πρωτοεμφανίστηκε και επισημοποιήθηκε θεσμικά στο νόμο 2742/1999 (άρθρο 17) ενώ επαναχρησιμοποιήθηκε emphaticά και υιοθετήθηκε οριστικά με το νόμο 3937/2011 (άρθρο 3).

Ειδικότερα στο άρθρο 3, Κεφάλαιο Β' του Ν3937/11 αναφέρεται ότι το Εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών περιλαμβάνει όλες τις περιοχές όλων των κατηγοριών του νόμου 1650, και έχει ως στόχο την αποτελεσματική προστασία της βιοποικιλότητας και των λοιπών οικολογικών αξιών τους. Το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ) με βάση το νόμο αυτό έχει τον κεντρικό συντονισμό και την εποπτεία λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών. Επίσης είναι υποχρεωμένο να τηρεί σε μια βάση δεδομένων όλα τα διαθέσιμα στοιχεία για

την κατάσταση όλων των προστατευόμενων περιοχών και παρέχει τις απαραίτητες κατευθύνσεις για την αειφορική διαχείριση τους μετά από γνωμοδότηση της Επιτροπής Φύση 2000» (άρθρο 5 ΚΥΑ της 11.12.1998, ΦΕΚ 1289 Β').

Εκτός από το άρθρο 24 του Συντάγματος, που επιβάλλει την προστασία του περιβάλλοντος, η βασική νομοθεσία για την προστασία της φύσης και τις προστατευόμενες περιοχές περιλαμβάνεται στις ακόλουθες διατάξεις (βλέπε πίνακα 1):

Πίνακας 1. Νομοθεσία σχετική με τις ΠΠ και Φορείς Διαχείρισης

Νομοθετική διάταξη	Περιεχόμενο
N.1650/1986 Κεφάλαιο Δ' άρθρα 18-22	Ορισμοί ΠΠ, χαρακτηρισμοί και ρυθμίσεις
N.2742/1999 Κεφάλαιο Ε' άρθρα 15-17	Εισαγωγή του θεσμού των ΦΔΠΠ
N 3044/2002 Κεφάλαιο Β' άρθρο 13	Ίδρυση -μαζική- 25 ΦΔ σημαντικών ΠΠ
N 3937/2011 Κεφάλαιο Β' άρθρα 3-9	Νέα κατηγοριοποίηση των ΠΠ
N 4109/2013 Κεφάλαιο Α' άρθρο 8	Συγχώνευση Φορέων Διαχείρισης ΠΠ

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Με βάση τη νομοθεσία αυτή οι ΠΠ διακρίνονται σε πέντε κατηγορίες που παρουσιάζονται στον πίνακα 2.

Πίνακας 2. Κατηγορίες περιοχών προστασίας της φύσης

Κατηγορία 1: Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης (strict nature reserves)
Κατηγορία 2: Περιοχές Προστασίας της Φύσης (nature reserves)
Κατηγορία 3: Φυσικά Πάρκα (Natural Parks)
3.1 Εθνικά Πάρκα (National Parks)
3.2 Περιφερειακά Πάρκα (Regional Parks)
Κατηγορία 4: Περιοχές Οικοτόπων και Ειδών (Habitat/species management areas)
4.1 Ειδικές Ζώνες Διατήρησης – ΕΖΔ (Special Areas of Conservation – SAC)
4.2 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (Special Protection Areas - SPA)
4.3 Καταφύγια Άγριας Ζωής (Wild Life Refuges)
Κατηγορία 5: Τοπία & Φυσικοί Σχηματισμοί
5.1. Προστατευόμενα Τοπία (Protected Landscapes/seascapes)
5.2 Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί (Protected Natural Formations)

Πηγή : ίδια επεξεργασία με βάση το Νόμο 3937/11

Για την διαχείριση των ΠΠ, κατά κανόνα, έχει προβλεφθεί η δημιουργία ειδικών φορέων διαχείρισης σκοπός των οποίων -με βάση το νόμο- αποτελεί ο προσδιορισμός, η εφαρμογή και ο συντονισμός όλων εκείνων των μέτρων, ενεργειών και παρεμβάσεων που θα χρειάζονταν για την αποτελεσματική προστασία, οργάνωση και λειτουργία των προστατευόμενων περιοχών, ώστε να εξυπηρετήσουν τους σκοπούς της κηρύξεώς τους, λαμβάνοντας πάντα υπόψη τον εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό.

Σε ορισμένες περιπτώσεις και κυρίως όπου που δεν έχει συσταθεί ειδικός φορέας, η διαχείριση μπορεί να ανατίθεται σε δημόσιες υπηρεσίες ή ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ (ΟΤΑ, Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, ΜΚΟ κλπ.) Σημειωτέον ότι ειδικά για τις κατηγορίες 4.3 και 5 ο ισχύων νόμος προβλέπει την εμπλοκή των οικείων αρχών, δηλαδή όπως αναφέρεται στο άρθρο 7 του νόμου 3937/11, «...η διαχείριση ανήκει κατά περίπτωση στις οικείες αρχές, ανάλογα με το είδος και το χαρακτήρα του προστατευτέου αντικειμένου».

Αναλυτικότερα, οι ΦΔΠΠ, που αποτελούν ΝΠΙΔ δημοσίου ενδιαφέροντος, έχουν σημαντικές αρμοδιότητες μεταξύ των οποίων οι κυριότερες είναι:

α) Η κατάρτιση και η ευθύνη της εφαρμογής των κανονισμών διοίκησης και λειτουργίας καθώς και των σχεδίων διαχείρισης των ΠΠ και επίσης η παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής των όρων και περιορισμών που επιβάλλονται σε αυτές με Προεδρικά διατάγματα ή με αποφάσεις του Γ.Γ. της οικείας Αποκεντρωμένη Διοίκησης σε εφαρμογή ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης (Ε.Π.Μ.) (άρθρο 6 Ν 3937/11). Ας σημειωθεί εδώ ότι με τις παραπάνω κανονιστικές ρυθμίσεις γίνεται και ο λεγόμενος χαρακτηρισμός (κήρυξη) των διαφόρων προστατευόμενων περιοχών.

β) Η μέριμνα για τη συλλογή και επεξεργασία περιβαλλοντικών δεδομένων σε συνεργασία με άλλους δημόσιους ή μη φορείς και παροχή γνωμοδοτήσεων για την προέγκριση χωροθέτησης και την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων των έργων και δραστηριοτήτων της περιοχής ευθύνης τους

γ) Η Εισήγηση ή αναφορά προς τις αρμόδιες αρχές για παραβάσεις των όρων και περιορισμών που καθορίζονται με τα προεδρικά διατάγματα και τις αποφάσεις του ΓΓ αποκεντρωμένης διοίκησης στις περιοχές ευθύνης τους και

η στήριξη υλικά και οργανωτικά των αρχών για την επιβολή των σχετικών κυρώσεων.

δ) Η εκπόνηση μελετών και ερευνών με χρηματοδότηση εθνικών ή ευρωπαϊκών προγραμμάτων και η εκτέλεση τεχνικών ή άλλων έργων του σχεδίου διαχείρισης και προγράμματος δράσης της ΠΠ που έχουν ευθύνη καθώς επίσης και η προμήθεια του αναγκαίου για την διαχείριση εξοπλισμού.

στ). Η ενημέρωση και εκπαίδευση του κοινού για θέματα σχετικά με την προστασία των περιοχών ευθύνης τους και η δημιουργία κέντρων πληροφόρησης, η έκδοση εντύπων και η διοργάνωση συνεδρίων, ημερίδων, επιμορφωτικών σεμιναρίων κλπ. σε συνεργασία με άλλους δημόσιους και μη φορείς, για την προβολή των στόχων τους.

ζ) Η προώθηση οικο-τουριστικών προγραμμάτων, η χορήγηση αδειών επιστημονικής έρευνας εντός των ορίων της περιοχής τους καθώς και σήματος ποιότητας σε επιχειρήσεις σύμφωνα με τον κανονισμό λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής.

Οι Φορείς Διαχείρισης χρηματοδοτούνται από εθνικούς πόρους που προέρχονται από Υπουργεία, Οργανισμούς και Επιχειρήσεις του ευρύτερου δημοσίου τομέα, το πράσινο ταμείο και άλλα νομικά πρόσωπα, από κοινοτικούς πόρους που διατίθενται για την εκπόνηση προγραμμάτων, μελετών και ερευνών και από άλλες προσόδους.

Παρά τη εισαγωγή του θεσμού των ΦΔ με το Νόμο 2742/1999, στην πράξη, οι 25 από τους 29 υπάρχοντες σήμερα ΦΔ, ιδρύθηκαν μαζικά τρία χρόνια αργότερα, το 2002 με το άρθρο 13 του Ν. 3044 (ΦΕΚ 197/Α/27-8-2002) (βλέπε πίνακα 3). Είχε προηγηθεί η σύσταση του Φορέα του θαλάσσιου πάρκου Ζακύνθου (1999) και του Εθνικού Πάρκου Σχοινιά –Μαραθώνα (2002) ενώ πολύ αργότερα, συστάθηκε και ο ΦΔ του Εθνικού Πάρκου Τζουμέρκων (2009) και πρόσφατα ο ΦΔ Περιοχής προστασίας της φύσης υγροτόπου λίμνης Καστοριάς (2012).

Μια γενική παρατήρηση, για την περίοδο των 15 χρόνων από την θέσπιση των ΦΔ και των 12 χρόνων από την μαζική σύσταση τους (Ν 3044/2002), είναι ότι δεν υπήρξε η απαιτούμενη πολιτική βούληση από πλευράς αρμόδιου υπουργείου (ΥΠΕΧΩΔΕ/ΥΠΕΚΑ) για την ενίσχυση και ανάπτυξη τους σε ένα

σύστημα συνεκτικό και αποτελεσματικό παρά τις μεγάλες οικονομικές δυνατότητες της εποχής. Οτιδήποτε επετεύχθη, υπήρξε προϊόν της φιλότιμης και κοπιώδους εργασίας κάποιων ανθρώπων που στελέχωσαν τις δομές των φορέων τόσο στα συμβούλια όσο και κυρίως στις υπηρεσίες τους. Από την άλλη πλευρά το αρμόδιο συλλογικό συντονιστικό όργανο (που προέβλεπε η οδηγία 92/43 /NATURA 2000) δηλαδή η περίφημη επιτροπή 'Φύση 2000' για ένα μεγάλο και κρίσιμο διάστημα (στη δεκαετία 2000) υπολειπομένη. Και αυτό παρά το γεγονός ότι οι αρμοδιότητες της επιτροπής αυξάνονταν από το 1998 που συστήθηκε (με την ΚΥΑ ενσωμάτωσης της οδηγίας 92/43) μέχρι σήμερα. Ας σημειωθεί ότι τόσο ο Νόμος 2742/99 όσο και ο Νόμος 3937/11 προσέδωσαν νέες αρμοδιότητες στην επιτροπή αυτή. "Ένα θετικό στοιχείο ήταν η δημιουργία ενός άτυπου πανελλαδικού δικτύου που δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία των ίδιων των ΦΔ με στόχο τον συντονισμό και την ανταλλαγή πληροφοριών

Πίνακας 3: Οι 25 Φορείς Διαχείρισης ΠΠ που ιδρύθηκαν με το νόμο 3044/2002

1	Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Έβρου	14	Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών
2	Φορέας Διαχείρισης Δάσους Δαδιάς	15	Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Αίνου
3	Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης	16	Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου
4	Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου	17	Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς
5	Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα	18	Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού
6	Φορέας Διαχείρισης Λιμνών Κορώνειας – Βόλβης	19	Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας
7	Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Αλοννήσου – Β. Σποράδων	20	Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης
8	Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Νέστου-Βιστωνίδας- Ισμαρίδας	21	Φορέας Διαχείρισης Στενών ν και εκβολών Καλαμά και Αχέροντα
9	Φορέας Διαχείρισης Όρους Πάρνωνα και υγροτόπου Μουστού	22	Φορέας Διαχείρισης Χελμού – Βουραϊκού
10	Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων	23	Φορέας Διαχείρισης Οροσειράς Ροδόπης
11	Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Αμβρακικού	24	Φορέας Διαχείρισης Καρπάθου – Σαρίας
12	Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου-Στροφυλιάς	25	Φορέας Διαχείρισης Κάρλας – Μαυροβουνίου – Κεφαλόβρυσου Βελεστίνου
13	Φορέας Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου-Αώου και Πίνδου		

Πηγή: Ίδια επεξεργασία με στοιχεία από ΦΕΚ 197/Τευχος Α/27-08-2002

Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα της έλλειψης μέριμνας για τις ΠΠ και τους ΦΔ τους από τη κεντρική διοίκηση, είναι η κατάσταση του ανθρώπινου δυναμικού. Σχετική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο ΤΜΧΠΠΑ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (ΕΓΕΠΣ 2008) για τον απολογισμό της πρώτης πενταετίας λειτουργίας των ΦΔ αποκάλυψε ότι σε όλους τους φορείς διαχείρισης ασχολούνταν περίπου διακόσια (200) άτομα, ένας αριθμός πολύ κατώτερος από εκείνο που προέβλεπε η νομοθεσία. Σημειωτέον ότι από το σύνολο των ατόμων αυτών μόνον το 3% ήσαν μόνιμα στελέχη (και μάλιστα τύπου Ι.Δ.Α.Χ.) ενώ το 97% ήσαν συμβασιούχοι ορισμένου χρόνου ή και έργου. Κατά συνέπεια η έλλειψη του προβλεπόμενου μόνιμου προσωπικού επηρέασε αναπόφευκτα την ομαλή λειτουργία των φορέων, γεγονός που είχε επιπτώσεις και στην προστασία και διαχείριση των ΠΠ. Ωστόσο, η εξειδικευμένη επιστημονική συμβολή και η εν πολλοίς εθελοντική και υπερωριακή εργασία του εποχιακού προσωπικού έπαιξε σημαντικό ρόλο όχι μόνο στην επιβίωση αλλά ακόμα και στην όποια ανάπτυξη των ΦΔ, με τις όποιες διαφοροποιήσεις απόδοσης από φορέα σε φορέα.

3. Οι ΦΔ και οι διαρθρωτικές αλλαγές της πρόσφατης περιόδου της κρίσης.

Την τελευταία πενταετία, (2009-2014), που συμπίπτει με την οικονομική και όχι μόνο κρίση, έχουν επιχειρηθεί ή και έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές μεταρρυθμίσεις και γενικότερα αλλαγές διαρθρωτικού χαρακτήρα προς την κατεύθυνση της κατάργησης και συρρίκνωσης των υπαρχουσών διοικητικών και οργανωτικών δομών. Μια κατηγορία αυτών των μεταρρυθμίσεων αναφέρεται σε αναδιάρθρωση φορέων που έχουν σαφή εδαφική-χωρική αναφορά. Ειδικά για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος ενώ αρχικά υπήρχε πρόθεση και πρόβλεψη δημιουργίας φορέων διαχείρισης, για τις περισσότερες προστατευόμενες περιοχές, τόσο η σύσταση όσο και η ομαλή –χωρίς προβλήματα- λειτουργία των φορέων αυτών δεν κατέστη δυνατή. Νομοθετικές προβλέψεις υπήρξαν πολλές και ποικίλες αλλά, όπως προαναφέρθηκε, οι παρασχεθείσες δυνατότητες ήσαν ελάχιστες.

Το εγχείρημα της κατάργησης ή/και συγχώνευσης των ειδικών φορέων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών αποτελεί μια τέτοια περίπτωση. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι για τους φορείς αυτούς, που συμπλήρωσαν πάνω από μια 10ετία ζωής και λειτουργίας (2003-2014) αλλά και γενικότερα για ολόκληρο το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών, με ευθύνη του αρμόδιου υπουργείου, δεν έγινε, σε όλη αυτή την περίοδο, καμία σοβαρή και συστηματική προσπάθεια αξιολόγησης και ανασυγκρότησης με δημοσιότητα, διαφάνεια, ανοικτό κοινωνικό και επιστημονικό διάλογο και συμμετοχή όλων εκείνων (φυσικών και θεσμικών υποκειμένων) που είναι φύσει και θέσει αρμόδια και κατάλληλα να συνεισφέρουν με απόψεις, ιδέες και προτάσεις. Για το λόγο αυτό, η συστηματική μελέτη της σκοπιμότητας αλλά και της τελικής έκβασης της πολιτικής των συγχωνεύσεων απαιτεί προσεκτική προσέγγιση.

Το σημαντικότερο ζήτημα σχετικά με την αναδιάρθρωση αυτή, είναι εκείνο της επαρκούς τεκμηρίωσης των κυβερνητικών αποφάσεων (εν προκειμένω του υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και ηλεκτρονικής διακυβέρνησης αλλά και του ΥΠΕΚΑ ως αρμόδιου υπουργείου) που θα δικαιολογούσε τις προταθείσες διοικητικές και οργανωτικές μεταβολές. Πράγματι, το θέμα αυτό αποτέλεσε την αφορμή για έντονες συζητήσεις και αντιπαραθέσεις σε επιστημονικό και πολιτικό επίπεδο, στις οποίες έλαβαν δυναμικά μέρος, αφενός οι διοικήσεις των φορέων και αφετέρου τα στελέχη που εργάζονται (ή εργάζονταν) σε αυτούς και τα οποία με την σημαντική πείρα που έχουν ήδη αποκτήσει, απέδειξαν την απουσία τεκμηριωμένων αποφάσεων εκ μέρους των κυβερνητικών οργάνων που εισηγήθηκαν το μέτρο αυτό.

Είναι επομένως ανάγκη να διερευνήσει κανείς το ζήτημα αυτό μέσα από τα κείμενα της υφιστάμενης νομοθετικής ρύθμισης (νόμος 4109/13 και αιτιολογική έκθεση) όσο και κυρίως μέσα από τα υπάρχοντα στοιχεία λειτουργίας των φορέων, όπως αυτά προκύπτουν κατά τη δεκαετή πορεία τους. Χρειάζεται δηλαδή να εξεταστεί η σκοπιμότητα αλλά και η αποτελεσματικότητα της επιχειρούμενης αναδιάρθρωσης, της οποίας η ουσιαστική εφαρμογή βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη. Παράλληλα χρειάζεται μια κριτική προσέγγιση της όλης φιλοσοφίας και στρατηγικής για τις προστατευόμενες περιοχές και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος,

στο πλαίσιο των γενικότερων εξελίξεων και πολιτικών ισόρροπης ανάπτυξης και χωρικής συνοχής σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Σε κάθε περίπτωση η ύπαρξη των φορέων διαχείρισης αποτελεί κομβικό στοιχείο στο εθνικό σύστημα ΠΠ και άρα σημαντική παράμετρο για την επίτευξη του συνολικού στόχου της πολιτείας για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την βιώσιμη ανάπτυξη.

Αναλυτικότερα, για την πληρέστερη κατανόηση και προσέγγιση του θέματος παρουσιάζεται πιο κάτω (Βλέπε πινάκα 4) η επιχειρηθείσα τελικώς θεσμική ρύθμιση που δίνει μια συνολική εικόνα των συγχωνεύσεων και καταργήσεων διευκολύνοντας τον κατάλληλο σχολιασμό τους. Στη συνέχεια, αναφέρονται ορισμένοι από τους λόγους και τα επιχειρήματα που υποστηρίζουν την άποψη ότι το μέτρο της συγχώνευσης όχι μόνο λειτουργεί αντίθετα από τους σκοπούς του νομοθέτη αλλά και περαιτέρω εις βάρος του περιβάλλοντος, της οικονομίας και της ανάπτυξης τα χώρας.

Πίνακας 4. Συγκωνεύσεις και καταργήσεις Φ.Δ.Π.Π. (2013)

ΣΥΓΧΩΝΕΥΟΜΕΝΟΙ	ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΟΙ
- Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Έβρου - Φορέας Διαχείρισης Δάσους Δαδιάς	1. Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Έβρου & Δάσους Δαδιάς
- Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Νέστου-Βιστωνίδας-Ισμαρίδας - Φορέας Διαχείρισης Οροσειράς Ροδόπης	2. Φορέας Διαχείρισης Οικοσυστημάτων Ροδόπης-Νέστου-Βιστωνίδας-Ισμαρίδας
- Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης - Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα - Φορέας Διαχείρισης Λιμνών Κορώνειας-Βόλβης	3. Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Κεντρικής Μακεδονίας
- Φορέας Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου-Αώου & Πίνδου - Φορέας Διαχείρισης Τζουμέρκων, Περιστερίου και Χαράδρας Αράχθου	4. Φορέας Διαχείρισης Πίνδου
- Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Αμβρακικού - Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου - Φορέας Διαχείρισης Στενών και Εκβολών Καλαμά & Αχέροντα	5. Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Δυτικής Ηπείρου και Μεσολογίου
- Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού - Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης	6. Φορέας Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών και Οικοσυστημάτων Στερεάς Ελλάδας
- Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας - Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Σχινιά-Μαραθώνα	7. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας και Οικοσυστημάτων Αττικής
- Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου-Στροφυλιάς - Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Αίνου - Φορέας Διαχείρισης Χελμού-Βουραϊκού	8. Φορέας Διαχείρισης Οικοσυστημάτων Δυτικής Πελοποννήσου και Κεφαλονιάς
- Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς - Φορέας Διαχείρισης Καρπάθου-Σαρίας	9. Φορέας Διαχείρισης Οικοσυστημάτων Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης
ΚΑΤΑΡΓΟΥΜΕΝΟΙ	
- Φορέας Διαχείρισης Περιοχής Προστασίας της Φύσης Υγροτόπου Λίμνης Καστοριάς	Περιέρχεται στη Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της Γενικής Διεύθυνσης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιβάλλοντος και Υποδομών της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας
- Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων	Περιέρχεται στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου-Δυτικής Μακεδονίας
- Φορέας Διαχείρισης Κάρλας-Μαυροβουνίου-Κεφαλόβρυσου	Περιέρχεται στη Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της Γενικής Διεύθυνσης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιβάλλοντος και Υποδομών της Περιφέρειας Θεσσαλίας
ΠΑΡΑΜΕΝΟΝΤΕΣ	
- Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου	10. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου
- Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Αλλονήσου- Β. Σποράδων	11. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Αλλονήσου- Β. Σποράδων
- Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών	12. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών
- Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	13. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου
- Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού	14. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού

Πηγή : ίδια επεξεργασία με στοιχεία από το νόμο 4109/13

Κατ' αρχάς υπενθυμίζεται ότι ήδη από το 2009, για λόγους υποτίθεται οικονομίας και ανάγκης διαρθρωτικών αλλαγών, ετέθη το θέμα της συγχώνευσης των Φ.Δ.Π.Π με στόχο την μείωση του αριθμού τους κατά 50% περίπου (δηλαδή από 29 σε 14) σε μια προσπάθεια να αντιστοιχεί ένας φορέας ανά περιφέρεια της χώρας. Ωστόσο λόγω και των αντιδράσεων, η σχετική ρύθμιση πέρασε μόλις πέρυσι (2013) με το νόμο 4109 με τρόπο που, όπως προαναφέρθηκε, δεν τεκμηριώνει την σκοπιμότητα και ορθότητα της ενέργειας αυτής. Με δεδομένο αυτό, επιχειρείται στη συνέχεια ένας κριτικός σχολιασμός σε ορισμένα βασικά ζητήματα.

α) Η ιδέα της υπαγωγής όλων των ΠΠ μιας διοικητικής ενότητας σε ένα φορέα. Η αντιστοίχιση της χωρικής αρμοδιότητας των ΦΔ με κάποια διοικητικά όρια (ακόμη και αυτά μιας περιφέρειας) είναι λογικά άτοπη γιατί οι προστατευόμενες περιοχές, από τη φύση τους είναι οργανικές περιβαλλοντικές και χωρικές ενότητες με γεωγραφική «προσωπικότητα» και δεν συμβαδίζουν συνήθως με διοικητικά διαιρέσεις. Αντίθετα, τις υπερβαίνουν όπως, για παράδειγμα, στην περίπτωση του Εθνικού πάρκου Ολύμπου η έκταση του οποίου υπάγεται ταυτόχρονα σε δύο Περιφερειακές Αυτοδιοικήσεις (Περιφέρεια Θεσσαλίας και Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας) όπως και σε άλλες περιπτώσεις ορεινών ΠΠ (π.χ. εθνικοί δρυμοί) όπου οι κορυφογραμμές είναι συνήθως διοικητικά όρια περιφερειών ή νομών ή δήμων αλλά δεν αποτελούν όρια σε αυτού του είδους τις Προστατευόμενες Περιοχές.

β) Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στην διαχείριση των ΠΠ. Η συμμετοχή του κοινού αποτελεί θεμελιώδες ζήτημα περιβαλλοντικής και χωρικής διακυβέρνησης. Με την ενοποίηση της διαχείρισης πολλών ΠΠ το κρίσιμο αυτό θέμα υποβαθμίζεται. Διότι, όσο μεγαλώνει η κλίμακα της χωρικής αρμοδιότητας των ΦΔ, όσο δηλαδή περισσότεροι φορείς συγχωνεύονται, τόσο περισσότερο χάνεται η δυνατότητα συμμετοχής των πολιτών (κατ αναλογία του χρυσού κανόνα της μηχανικής: ότι κερδίζουμε σε αποτελεσματικότητα το χάνουμε σε δημοκρατία). Η έλλειψη αυτή δημιουργεί προβλήματα και αποτελεί εμπόδιο στην ολοκληρωμένη αναπτυξιακή διαδικασία της οποίας βασική συνιστώσα είναι η κοινωνική συμμετοχή και διαβούλευση. Αυτός ήταν και ο λόγος που ο Νομοθέτης είχε θεσπίσει (Ν 2742

άρθρο 15) τη συμμετοχή των εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης κα της κοινωνίας των πολιτών (ΜΚΟ) στα διοικητικά συμβούλια των ΦΔ σε αναλογία 2/3 περίπου έναντι 1/3 των εκπροσώπων των κρατικών αρχών (υπουργείων) στο πλαίσιο της αρχής της τριμερούς σχέσης (tripartite partnership)

γ) Η εξοικονόμηση πόρων. Το επιχείρημα αυτό δεν ευσταθεί διότι το έργο και η δράση των ΦΔ χρηματοδοτούνταν από πόρους της ΕΕ μέσω του εκάστοτε κοινοτικού πλαισίου (κυρίως το ΕΣΠΑ 2007-13) ή άλλων κοινοτικών πρωτοβουλιών και ανταγωνιστικών προγραμμάτων. Επιπλέον η μισθοδοσία του επί συμβάσει εποχιακού προσωπικού δεν βαρύνει το τακτικό προϋπολογισμό του κράτους ενώ τα διοικητικά συμβούλια είναι άμισθα. Εξ' άλλου το προσωπικό δεν απολύεται και παραμένει με την ίδια σχέση εργασίας για όσο χρόνο διαρκεί η σχετική σύμβαση της οποίας η τυχόν μη ανανέωση είναι θέμα πολιτική απόφασης και μπορεί να γίνει ανεξάρτητα από το που υπάγεται το προσωπικό τη στιγμή εκείνη (άρθρο 8 παρ 2 και 11δ του Ν4109) Επίσης το προσωπικό θα εξακολουθήσει να εργάζεται στις εγκαταστάσεις των γραφείων των συγχωνευόμενων φορέων ενώ τα μέλη των συμβουλίων θα αυξήσουν τις μετακινήσεις τους για συσκέψεις ή άλλες υπηρεσιακές ανάγκες προς και από την έδρα του συνιστώμενου νέου φορέα. Επομένως ακόμα και με καθαρά λογιστικούς όρους δεν τεκμηριώνεται επαρκώς η ωφέλεια από τις συγχωνεύσεις.

δ) Η μείωση του διοικητικού - γραφειοκρατικού βάρους. Ο λόγος αυτός είναι προσχηματικός: Η ύπαρξη λιγότερων φορέων και λιγότερων συμβουλίων και υπηρεσιακών δομών με στόχο να επιτευχθεί οικονομία κλίμακας, δεν είναι σίγουρο ότι είναι αποτελεσματικό μέτρο διότι οι νέοι φορείς θα είναι μεγαλύτεροι και ως εκ τούτου πιο δύσκαμπτοι στην εσωτερική λειτουργία τους. Επί πλέον, όπως συμβαίνει σε κάθε περίπτωση συγκέντρωσης αρμοδιοτήτων και υπηρεσιών (στο όνομα της ισχυροποίησης) χάνεται η ασφάλεια, η ισορροπία και η ευελιξία του όλου συστήματος χωρίς να αυξάνεται σε ανάλογο βαθμό η αποτελεσματικότητά του. Η περιπέτεια (διάβαζε αποτυχία) της αναδιάρθρωσης των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ με το πρόγραμμα Καλλικράτης αποδεικνύει ότι η συγχώνευση, η συγκεντροποίηση και η οικονομία κλίμακας έχουν ένα όριο προς τα πάνω όπως και η

αποκέντρωση έχει προς τα κάτω όπου πρέπει να αναζητείται πάντα μια «κρίσιμη μάζα». Επομένως χρειάζονται συγκεκριμένα κριτήρια για την εύρεση του κατάλληλου/άριστου μεγέθους των φορέων ανάλογα με τη φύση του προς διαχείριση αντικείμενου. Τέτοια κριτήρια όμως δεν υπήρξαν με αποτέλεσμα η όποια αναδιάρθρωση να φαίνεται και να είναι αυθαίρετη, ανορθολογική και αντιλειτουργική.

ε) Ο αριθμός των ΦΔ σε σχέση με το σύνολο των περιοχών δικτύου NATURA. Οι 29 φορείς που έχουν δημιουργηθεί αντιστοιχούν σε 90 περίπου τοποθεσίες (sites) και στο 30% της έκτασης του δικτύου περιλαμβάνοντας τις μεγαλύτερες σε έκταση και σπουδαιότερες σε αξία ευαίσθητες φυσικές περιοχές και οικοσυστήματα. Αυτές που απαιτούν ειδικούς και αποκλειστικούς ΦΔ σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική. Υπάρχουν και άλλες τέτοιες σημαντικές περιοχές ενώ το σύνολο των τοποθεσιών του δικτύου NATURA (που ενσωματώνει τις τοποθεσίες των οδηγιών 43/92 και 79/409) αριθμεί 419 περιοχές (ν 3937 άρθρο 9 παρ 6). Επομένως υφίσταται θέμα διαχείρισης και των υπολοίπων περιοχών, ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους, το οποίο θα πρέπει να αντιμετωπιστεί είτε με νέους ειδικούς ΦΔ είτε με υπαγωγή των περιοχών στους πλησιέστερους υφιστάμενους ειδικούς ΦΔ, είτε εμμέσως με υπαγωγή της διαχειριστικής αρμοδιότητας σε (μη ειδικούς) υπάρχοντες φορείς που προβλέπονται από το νόμο (ΟΤΑ, ΑΕΙ, ΜΚΟ δημόσιες υπηρεσίες κλπ). Αυτό σημαίνει επέκταση του δικτύου ΦΔ και όχι συρρίκνωση του.

στ) Η ορθολογικότητα των συγχωνεύσεων. Ακόμα και αν δεχθούμε την πολιτική των συγχωνεύσεων ο πίνακας 3 δείχνει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις δεν επικράτησε χωροταξική λογική. Αντίθετα πρυτάνευσε η λογική των ισοροπιών και αποφυγής πολιτικού κόστους από το αναπόφευκτο καθορισμό της νέας έδρας του νέου Φορέα. (κάτι ανάλογο δηλαδή με το πρόγραμμα Καλλικράτης, πού όρισε τον Πειραιά ως έδρα της αποκεντρωμένης διοίκησης Αιγαίου!). Έτσι για παράδειγμα, αντί να γίνει συγχώνευση του ΦΔ του Εθνικού πάρκου δρυμού Αίνου με το ΦΔ του Εθνικού θαλάσσιου πάρκου Ζακύνθου που βρίσκονται στην ίδια περιφέρεια Ιονίων νήσων, ενισχύοντας τη συνοχή της (που είναι ζητούμενο για την

περιφέρεια αυτή) γίνεται συγχώνευση του ΦΔ του ΕΠ Αίνου με τους ΦΔ του ΕΠ Υγροτόπων Κοτυχίου-Στροφυλιάς και του ΕΠ Χελμού -Βουραϊκού (που βρίσκεται στο όριο των νομών Αχαΐας και Κορίνθου). Ο ίδιος χωροταξικός ανορθολογισμός απαντάται και στη συγχώνευση του ΦΔ του ΕΠ Σαμαριάς στην Δυτική Κρήτη, με το ΦΔ την περιοχή οικοανάπτυξης Ολύμπου Καρπάθου -Σαριάς! Φυσικά και στα δύο παραπάνω παραδείγματα ακόμα και η ίδια η πράξη της συγχώνευσης είναι λάθος λόγω και της νησιωτικότητας για την οποία η εφαρμογή κάθε πολιτικής απαιτεί ιδιαίτερη (ευνοϊκότερη) μεταχείριση σύμφωνα με το Σύνταγμα (Ερμηνευτική Δήλωση στο άρθρο 101)

4. Επίλογος : μεταρρύθμιση η απορρύθμιση;

Σήμερα, στο όνομα της αναδιάρθρωσης και της μεταρρύθμισης το σύστημα των προστατευόμενων περιοχών έχει συρρικνωθεί αλλά και απορρυθμιστεί σημαντικά. Η συγχώνευση των φορέων δημιουργεί την ανάγκη προσαρμογής των οργανωτικών δομών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, πράγμα που χρειάζεται χρόνο και συνεχή φροντίδα. Η περιβαλλοντική διακυβέρνηση πάσχει όμως και στο κεντρικό επίπεδο αφού η Επιτροπή για τη Φύση δεν στηρίχθηκε στη λειτουργία της για ένα μεγάλο διάστημα και δεν έπαιξε το συντονιστικό ρόλο της ως προς τους φορείς ούτε συνεργάστηκε με το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης ή άλλα όργανα και υπηρεσίες του υπουργείου περιβάλλοντος ή του συναφούς υπουργείου Αγροτικής ανάπτυξης (πρώην Γεωργίας) ή όργανα άλλων κυβερνητικών φορέων.. Η συνεργασία αυτή είναι κρίσιμη διότι καμία πολιτική προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, εντός και εκτός των προστατευόμενων περιοχών, δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς να συνδυαστεί με την γενικότερη πολιτική χρήσεων γης και τον χωροταξικό σχεδιασμό της υπαίθρου και γενικότερα με τη χωρική ανάπτυξη .

Επίσης υπάρχει πρόβλημα στελέχωσης και λειτουργίας της αρμόδιας υπηρεσίας (τμήματος) του ΥΠΕΚΑ που δημιουργήθηκε για τη υποστήριξη των διοικητικών σχημάτων διαχείρισης των ΠΠ (Ν3937 άρθρο 7 παρ 6) με αρμοδιότητες συντονισμού, νομικής και διοικητικής στήριξης των ΦΔ. Το

παράδοξο είναι ότι προϊστάμενος του τμήματος αυτού με τις παραπάνω αρμοδιότητες μπορεί να είναι επιστήμονας ειδικότητας βιολόγου, γεωλόγου, δασολόγου, περιβαλλοντολόγου αλλά όχι χωροτάκτη ή νομικού ή οικονομολόγου !. Από τη άλλη πλευρά, το Πράσινο Ταμείο που εισπράττει τεράστια ποσά από κυρώσεις για περιβαλλοντικές και οικοδομικές παραβάσεις δεν πραγματοποίησε ποτέ, ούτε πραγματοποιεί τις απαιτούμενες χορηγήσεις στους φορείς διαχείρισης για εκείνες τις δαπάνες που δεν είναι επιλέξιμες από κονδύλια της ΕΕ, δηλαδή τις λειτουργικές ανάγκες. Ο λόγος που ένα μονοψήφιο ποσοστό των εσόδων του ταμείου διατίθεται για περιβαλλοντικές δράσεις, είναι η οικονομική κρίση και η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η δικαιολογία αυτή είναι και πειστική .

Προσφάτως (τέλη Απριλίου 2014) το ΥΠΕΚΑ παρουσίασε σε γενικές γραμμές τις βασικές αρχές της πολιτικής του σε θέματα προστασίας της φύσης, σε ημερίδα που πραγματοποιήθηκε παρουσία σχετικών φορέων και άνοιξε έτσι δημόσιο διάλογο και διαβούλευση για το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα των τεσσάρων περίπου μηνών. Στην ημερίδα ανακοινώθηκε η σύσταση Ομάδας Διοίκησης Έργου (ΟΔΕ) για τις ΠΠ καθώς και η συγκρότηση της νέας Εθνικής Επιτροπής για τη Φύση με στόχο τον «επιστημονικό συντονισμό». Επίσης ανακοινώθηκε η παράταση της λειτουργίας των ΦΔ έως το τέλος του 2015 (δηλαδή πέραν του ενός έτους που έδινε ο νόμος 4109/13) και η συγκρότηση στο αμέσως προσεχές διάστημα, μιας Ομάδας Συντονισμού των ΦΔ. (Έτσι όμως είναι πιθανόν να υπάρξει και πρόβλημα συντονισμού των διαφόρων συντονιστικών οργάνων...)

Οπωσδήποτε, η διαδικασία αυτή δημιουργεί μια ευνοϊκή προοπτική για την αντιμετώπιση του ζητήματος των ΠΠ εφόσον βέβαια υπάρξει συνέπεια λόγων και έργων. Διότι η εμπειρία έχει δείξει ότι συχνά υπάρχει μεγάλη διάσταση μεταξύ θεωρητικής χάραξης πολιτικής και εφαρμογής της στην πράξη. Και επίσης ότι: οι όποιες διαφωνίες δεν παρουσιάζονται στους στόχους, τους οποίους όλοι δέχονται, αλλά στα μέσα και τους τρόπους επίτευξής τους. Η επίσημη ρητορική εξωραΐζει την πραγματικότητα και επιχειρεί να καλύψει τα προβλήματα με τεχνητούς συμβιβασμούς σε μια προσπάθεια αποφυγής του

πολιτικού κόστους. Κατά συνέπεια ο δρόμος είναι μακρύς και οι δυσκολίες αρκετές. Χρειάζεται συστηματική και συνεχής προσπάθεια σε ολόκληρη την προσεχή προγραμματική περίοδο 2014-2020. Οι εξελίξεις θα δείξουν την αποτελεσματικότητα της υιοθετούμενου από το ΥΠΕΚΑ προγράμματος για την αναβάθμιση του εθνικού συστήματος ΠΠ. Σε κάθε περίπτωση, είναι ευκαταίε, πέρα από την βιολογική και οικολογική διάσταση να δοθεί περισσότερη έμφαση στη χωροταξική πλευρά του προβλήματος η σημασία της οποίας δεν φαίνεται να έχει γίνει αντιληπτή από τους αρμόδιους και η οποία δυστυχώς έχει παραμεληθεί.

5. Βιβλιογραφικές πηγές

- OECD-Organisation for Economic Cooperation and Development (2000). *Environmental Performance Reviews –Greece*, Paris
- WWF Ελλάς (2001), “Διαχείριση Προστατευόμενων Περιοχών: Δυνατότητες και δυσκολίες”, *Πρακτικά συνάντησης εργασίας – Ιούνιος 2001*, Μονοδένδρι Ζαγορίου, WWF Ελλάς, Αθήνα
- ΓΓΔΦΠ - Γενική Γραμματεία Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος Υπουργείου Γεωργίας (1998). *Προστατευόμενες Περιοχές*, Έκθεση Ομάδας Εργασίας, Αθήνα.
- Λατινόπουλος Δ. (2009), “Η αποτίμηση της αξίας των οικοσυστημάτων ως εργαλείο διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών της Ελλάδας”, στο *Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος σελ. 1073-1080
- Πανελλαδικός Σύλλογος Εργαζομένων Φορέων Διαχείρισης ΠΠ (2009). *Στρατηγική για την αποτελεσματική λειτουργία των προστατευόμενων περιοχών της Ελλάδας*, Ανακοίνωση -Δελτίο τύπου 14-9-09, Βόλος.
- ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Η. (2012) «Χωροταξικός σχεδιασμός και προστασία της φύσης: Θεσμικό πλαίσιο και προστατευόμενες περιοχές» στο Α. Κούγκολος, Ο. Χριστοπούλου Χ. Λασπίδου (επιμ.) Βιβλίο πρακτικών 1ου περιβαλλοντικού συνεδρίου Θεσσαλίας, Εκδόσεις Γράφημα: Θεσσαλονίκη (ISBN 978-960-6865-50-3) σελ. 591-596.

-ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Η. (2010) «Προστατευόμενες Περιοχές και Φορείς Διαχείρισης: Εξελίξεις και Προοπτικές» *Πόλεως Λόγος- Τιμητικός τόμος για τον Καθηγητή Α-Φ Λαγόπουλο*, University Studio Press: Θεσσαλονίκη, σελ: 147-158.

-ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Η. (2009) "Φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών: Διδάγματα από τον απολογισμό της πενταετίας 2003-08", στο *Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης*, , Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας: Βόλος, σελ. 987-994

-ΕΓΕΠΣ-Εργαστήριο Γεωγραφικών Ερευνών και Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού(2008) *Έρευνα πεδίου στους φορείς διαχείρισης και στις υπηρεσίες ΥΠΕΧΩΔΕ*. Βόλος.

-ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Η. (2003) 'Σχεδιασμός και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών: Η ελληνική εμπειρία' στο *Αειχώρος, Κείμενα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

-ΥΠΕΚΑ (2014) «Ομιλίες Υπουργού και ΓΓ ΥΠΕΚΑ» στην *Ημερίδα έναρξης εθνικού διαλόγου για το σύστημα προστατευόμενων περιοχών* Αθήνα 28-4-2014.

-ΥΠΕΧΩΔΕ (2000) *Ελλάδα: Οικολογικό απόθεμα της Ευρώπης. Εθνική Πολιτική για τη Διαχείριση- Προστασία του Φυσικού Περιβάλλοντος*, (Τεύχος στοιχείων και κειμένων του ΥΠΕΧΩΔΕ), Αθήνα.

ΥΠΕΧΩΔΕ (2000). *Ελλάδα: Οικολογικό απόθεμα της Ευρώπης. Εθνική Πολιτική για τη Διαχείριση- Προστασία του Φυσικού Περιβάλλοντος*, (Τεύχος στοιχείων και κειμένων του ΥΠΕΧΩΔΕ), Αθήνα.

-ΥΠΕΧΩΔΕ (1999) *Εθνικός Σχεδιασμός για το Φυσικό Περιβάλλον*, Αθήνα.
(ανέκδοτη μελέτη στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ 2000-2006)

Θεσμικά κείμενα

-ΚΥΑ Η.Π.37338/1807/Ε.103 *Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για την διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων / ενδιαιτημάτων της σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979 όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ, (ΦΕΚ 1495 Α/6-9-2010)*

Νόμος 3983/2011 *Εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Ιουνίου 2008 και άλλες διατάξεις. (ΦΕΚ Α144/17-6-2011)*

-Νόμος 3937/2011 *Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις*, (ΦΕΚ 60/Α/ 31-3-2011

-Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις *Εναρμόνιση οδηγίας 79/409/ΕΚ στο ελληνικό Δίκαιο*, 414985/29-11-85 (ΦΕΚ 757/Β/18-12-85), 366599/16-12-96 (ΦΕΚ 1188/Β/31-12-96), 294283/23-12-97 (ΦΕΚ 68/Β/4-2-98).

-Κοινή Υπουργική Απόφαση *Εναρμόνιση Οδηγίας 92/43/ΕΚ (NATURA 2000) στο ελληνικό Δίκαιο*, 33318/3028/11-12-98 (ΦΕΚ 1289/Β/28-12-98)

-Π.Δ. *Χαρακτηρισμός της περιοχής της λίμνης Καστοριάς ως περιοχής προστασίας της φύσης και ίδρυση Φορέα Διαχείρισης αυτής* (ΦΕΚ ΑΑΠ 226/19.06.2012)